

Onu tanıyanlar **Kenan Gürsoy** isminin neredeyse 'İstanbul Beyefendisi' anlamına geldiğini bilirler. Bu beyefendi kişiliğın içinde, muhatabına doğru akmaya hazır bir fikrî derinlik, bu derinliğı gösterişsiz kılan bir tevazu ve kendini ifade etme becerisi dikkati çeker. Bu yüzden olsa gerek kafalarımızdaki felsefeci imajıyla örtüşmez bu kişilik. Galatasaray Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı olan Gürsoy, felsefe denilen 'elit işini' fildişi kuleden indirmiş bir filozof olarak biliniyor. **"Bir Felsefe Geleneğimiz Var mı?"** adlı kitabıyla okumuş çocukların gündemine oturan Gürsoy'la Türk felsefesinin ufuk turunu yaptık.

-Sürekli olarak, felsefede cevaplardan çok soruların önemli olduğunu vurguluyorsunuz. Bu bir çeşit 'kafası karışıklığın' vurgusu değil mi?

Kafası karışık olmak bir felsefeci hali değildir, olmamalıdır. Tam tersine felsefeyi, zihni aydınlatma mesleğı olarak tanımlamak lazım. Toplumumuzda böyle bir imaj varsa bu ya felsefecilerin kendilerini ifade edememelerinden ya da felsefeciler ve felsefe etkinliğı ile kültürümüz arasında bir türlü köprüler kurulamamasından kaynaklanıyor olabilir. Felsefenin soru sormasına gelince... Bir fikir size dışarıdan, alışkanlıklar sonucunda, genel anlamda içinde bulunduğunuz toplumun peşin yargıları şeklinde verilmiş ve siz bunu kabul etmişseniz, bunlar üzerinde hiçbir 'acaba' sorusu, hiçbir değerlendirme ve derinleşme çabası yoksa burada felsefeden bahsetmemiz mümkün değildir. Bunun için sorgulama kavramını felsefenin başat kavramı olarak ele alıyoruz. Soru sormayı, itiraz etmek, benimsememek veya bigane kalmak olarak algılamamak lazım. Tam tersine daha çok nüfuz etmek, mahiyetini daha iyi kavrayabilmek ve verilmiş mananın derinliklerine daha iyi inebilmek için 'acaba' diyoruz.

□ -Sorulacak soru kalmadığında felsefecinin de fonksiyonu bitmez mi bu durumda?

Hassas bir nokta. **Bana kalırsa felsefe, Karl Jaspers'in sözünü kullanıyorum, 'yolda olmak' demektir.**

Devamlı olarak yürümek, sürekli olarak yeniden değerlendirme ve fikrî tazelenme yapmaktır. Yolda olmanın birtakım menzilleri olabilir; durduğumuz, artık benim felsefem burada kemale erdi dediğimiz menziller. Ama o menzile 'felsefeci menzili' diyebilmem

için ulaşmış olduğum o bütünlüklü sistematik yapı her an tazelenebilir olmalı. Bu sistem donuk, kendini kendine hapseden bir form kazanmışsa eğer, o zaman bu menzil felsefi olmak bakımından kendisine yabancılaşmıştır. Soru dinamizmini kaybetmiş menziller artık felsefi değildir. Yürümekte olan felsefe insanı öyle bir noktaya ulaşabilir ki ben artık felsefe yolundan çekiliyorum ve bu menzilin kenarında bir ev inşa edeceğim diyebilir.

-Peki, her kanaat, her inanç, imanın konusu olan her husus da sorunun konusu olmalı mıdır?

Çok net olarak söyleyebilirim. Eğer kanaat dediğimiz şeyler, menşeleri bakımından beşeri ise, yani o insanın kendi zihni çalışma sürecinin bir sonucu olarak oluşturulmuşlarsa, o zaman her türlü kanaat elbette sorunun konusudur. Ama eğer konuyu iman açısından değerlendirecekseniz, imanın öyle temel prensipleri vardır ki, bu artık vahyi bir hakikate iştirak şeklinde değerlendirilmelidir. Felsefenin o noktada sorudan çok, anlamaya ihtiyacı vardır.

-Sorgulamanın bitip anlama gayretinin devam ettiği bir nokta yani...

Elbette... Bu noktadan sonra anlamanın yöntemi bu niçin böyledir şeklinde değildir, verilmiş olan temel prensip üzerinden derinleşmedir. Bu anlamda felsefecilerin imanın taklidî kısmından tahkikî kısmına, bunun hakikati nedir, bunu nasıl anlamalıyım kısmına geçebilmesi için ortaya koyabileceği cehdler, bu cehd için bize sağlayacağı imkânlar ya da imkânları gerçekleştirebileceği kapılar vardır. O halde soru sormak denilince felsefenin önce bir taassupsuzluk olduğu kastediliyor. Ama tutar felsefeyi bir soru sorma taassubu, soru sorma coşkusu haline getirirseniz burada felsefe, soru adına ortadan kalkar.

-Felsefecilerin çoğunluk ateist oldukları yönünde bir kanaat var.

Bu kanaat entelektüel kültürümüzle felsefeciler arasındaki uçurumun ürünüdür. Felsefe tarihinde ateist felsefeciler var. Ama beşerî ve özgür tefekkür yapan her akımda olabilir bu. Filozofların ezici çoğunluğu, mutlaka müesses dinlerdeki gibi olmasa da bir biçimde Tanrı'ya, ya da bir temel prensibe veya kâinatın onu var kılan bir temel ruha sahip olduğuna inanmaktadır. Belki bu inançlarını ifade ediş biçimleri basmakalıp olmadığı için genel toplum tarafından dışlanmışlar. Spinoza'ya bakın mesela. Bir 17. yüzyıl düşünürü. Yahudi cemaati tarafından dışlanmış. Ne Hristiyanlığın ne de Yahudiliğin genel telakkisine uygun bir Tanrı telakkisi var. Ama bir felsefeci

açısından bakıldığında en temel Tanrı inancı ondadır.

-Yani felsefenin dinlerle bir sorunu yok mu diyorsunuz?

Dindarlığı, donmuş bir kalıplar ve alışkanlıklar sistemi olarak değerlendirirseniz, bununla felsefenin bir sıkıntısının olmaması mümkün değil. Ama bu çeşit bir dindarlıkla dinin de sıkıntısı olmalıdır. Şuuru ve tefekkürü olmayan bir dini yaşayışın, o dine fevkalade zararı vardır. Din evvela tefekkürdür. Tefekkürü besleyen de felsefedir. İlahi vahiy ile beşeri akıl arasında bir alışveriştir, din adına tefekkürle buluşmak. Bu, fanatizmin olmadığı bir dindir. Din felsefeden yararlandığı gibi felsefe de dinden istifade eder. İnanan bir filozofun, ufkunun çok geniş olacağını düşünüyorum. Dinî alanın farkına varmaya çalışan bir felsefe de geniş ufuklu bir felsefedir.

FELSEFE İLE HİKMET AYNI ŞEY DEĞİL

-İslamî terminolojide ‘hikmet’ diye bir kavram var. Bazıları bunu İslam Felsefesi anlamında kullanıyor. Doğru bir kullanım mı bu?

Hikmet ile felsefe mutlaka aynı şey değil. Farabi'nin ifadesiyle hikmet, insan nefsinin, benliğinin, eşyanın hakikatini tam manasıyla algılayabilecek ölçüde olgunluğa ermesi halidir. Bu ulaşma yolun son noktasını ortaya koyuyor. Böyle bir idealin içinde bulunmak felsefenin anlamını bize vermiyor. Çünkü varmış oluyorsunuz. Oysa felsefeciler diyorlar ki, biz hikmet sahibi insanlar değiliz, hikmeti seven, hikmete doğru yürüyen, hikmete yaklaşmaya gayret eden insanlarız. Bu, felsefenin yolda olma keyfiyetidir. Bu, felsefecinin kendisinde barındırması gereken tevazuu da ortaya koyuyor. Hikmete sahip değil felsefeci, hikmete doğru yürüyor ve hakîm olmadığını, yani haddini biliyor.

-Bir de filozof ile felsefecinin ayrı kişiler olduğu kanısı var. Ne kadar doğru bir ayırım bu?

Bu da benim güzel ülkemizin, güzel kültürünün bir mahfiyeti; filozof ile felsefeciyi ayırmak. Felsefeci güya felsefe yapan ama henüz filozofluk noktasına gelememiş insan demek. Oysa yok öyle bir ayırım. Mütevazı olalım ama filozofları uzaklarda aramayalım, biz bu kültürden, bu

dilden, bu tefekkür sistematığı mirasından bugün adına felsefeler üretebiliriz.

-İslam'da düşünme denilince tasavvuf akla gelir. Tasavvuf ile felsefenin ilişkisi nasıl?

Aslında tasavvuf geleneğinin insanları, felsefeciliğe indirgenmiş olmaktan hoşlanmazlar. Bunda da büyük haklılık payları var. Hz. Mevlana'nın eserlerini incellerseniz, orada felsefeci biraz dudak bükülen kimliktir. Aşılması gereken bir merhale. Ancak oradaki felsefe motifi akıl yürütmeye elde edilen, beşeri bir çaba sonucunda ortaya konan, kıyaslara dayanan bir felsefedir. Oysa bugün Batı felsefesi de öyle bir noktaya geldi ki artık rasyonalizm (akılcılık) ve rasyonalite (aklılık), kendine sığmaz oldu. Felsefe artık keşfedilmesi gerekenin, insanın kendisinde gizli bir ufuk olduğunu fark etti. Hâsılı felsefe tarihi boyunca bir seyir yaşanmış ve sonunda tasavvufun bize işaret etmiş olduğu insan endeksli noktaya gelinmiştir. İşte burada tasavvufun felsefe ile bütünleşebileceği bir nokta. Bu nokta da zaten Mevlanaların, Yunusların, Sadrettin Konevilerin yüzyıllar öncesinden bize telkin etmekte oldukları noktadır.

MÜSLÜMAN TÜRK KÜLTÜRÜ

-Felsefenin İslam kültürünü kucaklayabileceğini mi kastediyorsunuz?

Felsefenin o çokça bahsettiğimiz entelektüel kültürle buluşması gerektiğini söylüyoruz. Daha geniş manada o kültürün sanatında, dilinde, ahlâkında, musikisinde, edebiyatında kendisini ifade eden irfanla kucaklaşması gerektiğine inanıyoruz. Bunun merkezî eksenini de Müslüman Türk kültürü olmalıdır. Çünkü bu kültür hem halkı hem eliti, hem ilmi hem imanı, hem sanatı hem dini, hem şiiri hem de musikiyi kucaklayan merkezî bir eksen oluşturur. İstifade edilecek gelenek arıyorsak tasavvuf, belki yegâne değil ama, en önemli felsefe başlangıcı sayılabilecek unsurlardan biridir.

-Türkiye'de felsefe alanında uzun süre durgunluk yaşandığını ve fikir hareketlerinin entelektüel ukalalıktan öteye gidemediğini söylüyorsunuz. Neden böyle?

Son 1,5 asırdan beri Batı'nın tesiri altında bir entelektüel hayat kurgulamış vaziyetteyiz. Kendimize çok uygun olmayan ithal kavramlarla, sistemlerle baş etmeye çalışmışız. Tümünden

fikrin ortadan kalktığı bir durumdan bahsetmiyorum. Ama kendi kültürel genetik yapısı ve kendi dilinin oluşturduğu irfanla bütünleşemeyen tefekkür sistemleri ortaya çıktı. Felsefe etkinliği diyebileceğimiz derin tefekkür de, yerini bir tür kerametleri kendilerinden menkul filozof müsveddelerine götürdü bizi. Onlar ne kadar anlaşılmasın kelimeler söyledilerse biz onları o kadar felsefeci zannettik. Şimdi dünya karşısında, özellikle AB'ye giriş sürecinde, fark ediyoruz ki bir kimlik ve dahası bir kültürel kişilik problemimiz var.

-Bizde felsefecinin derin düşünceli, mutsuz insan olduğu kanaati vardır. Mutsuz musunuz siz?

Kültürün bütün alanlarında eser veren, çalışma yapan insanlar kendilerine sığmayan, çile çeken insanlardır. Bir entelektüel için entelektüel çileler vardır. Bize bu kültür öyle bir şey öğretti ki işte o saadetin kapısıdır; çilenin yaşandığı o anda da, ulaşmak istediğiniz o yerden çok uzak kalmış olsanız da, eğer varlığın temel hakikatının farkında iseniz, orada hep mesutsunuz. Mutluluk, saadete kıyasla biraz bedenî zevklere hitap ediyor nüansı taşıyor. Şimdi bize düşen vazife, mutluluk arayışımızı saadete çevirmektir.

-Felsefenin kültürümüzle kucaklaşması gerektiğinden bahsediyorsunuz. Dilimiz buna müsait mi? Türkçe bir felsefe dili olabilir mi?

Dil olmazsa ve siz bir dilin içinden felsefe yapmıyorsanız, felsefe yapmanız mümkün değildir. Kavram düzeyinde de, sistem düzeyinde de, tasavvufî anlamda da bu böyledir. İrfan da bir tarafıyla konuşmakta olduğunuz o dilin irfanıdır. Ama dile nüanslarını kazandıran felsefenin ta kendisidir. Almanca ve Fransızca, 19. ve 20. yüzyıl felsefeleri için hiç değilse bir tanesinin çok iyi öğrenilmesi gerektiği iki lisandır. Hatta Almanca'nın biraz daha etkili olduğu söylenebilir. Bugün İngilizce de o noktaya geliyor. Bizim imparatorluk iken bazen diğer kültürlerden de ithal ederek oluşturduğumuz o dil, nasıl bize tefekkür adına geniş bir nüans ufku açmış idiyse bugün aynı şekilde İngilizce, Almanca ve Fransızca bunu geniş tarzda yapıyor. Bizim hatamız kendi dilimizden, bunlar yabancı menşeli diyerek kelime atmak oldu. Dilin zenginliğini tasfiye ederseniz, ortada felsefe yapacağınız bir dil kalmaz. Öyle bir dil bozgunu yaşamış ki Türkçe'de, nüanslarımızı kaybetmişiz. Felsefenin oluşabilmesi dilin nüansları ile alakalıdır. Türkçe felsefe yapmak mecburiyetimiz var. Bunun için de tefekkür dilimizi hatırlamak, en azından öğrenmek mecburiyetindeyiz. Onları tekrar etmesek bile neyi kaybettiğimizi bilmek durumundayız.

FRANSA EKOLÜNÜ BİLEN TÜRK EKOLÜ

-Sizin felsefeyi Fransızca'dan öğrenmiş olmanız felsefi yaklaşımlarınızda etkili oldu mu?

Elbette, Batı felsefesini Fransızca'dan ve Fransızlar'dan öğrendim ve halen Fransız felsefe muhitlerinde kendimi bulabiliyorum, tartışmalara katılabiliyorum. Bu bana çok önemli bir zenginlik sağlıyor. Ama bu benim sahip olduğum bir şeydir, olduğum bir şey değil. Şahsiyetimle alakalı değil, bu şahsiyeti zenginleştiren, malik olunan bir alandır. Bunun, bu kültür adına ve bu dilde, Kenanlar, Ahmetler olarak işlenmesi gerekir. Ama benim Fransız ekolünden olduğum söylenemez. Bizler Fransız ekolünü bilen Türk ekolüyüz.

-Her zaman, her yerde felsefeci Kenan Gürsoy musunuz? Yoksa tanımadığımız bir Kenan Gürsoy daha var mı?

Ben ne kadar neyi yansıttığımı bilmiyorum. Hayatımı idrak ediş bakımından konuya bakacak olursam, birinci sınıftan itibaren ancak felsefe yaparım ve felsefe yapacağım diye ısrar etmiş insanım. Kendi anladığım felsefeyi yaşadığımı düşünüyorum. Sizin duygularınız, inançlarınız, imanınız ve bütünlüklü bir tefekkür adamı olma idealiniz var. Felsefenin sizin şahsiyetinizi yoğuran önemli bir tefekkür etkinliği olduğunu bilmenize rağmen, felsefeye hapsedilmiş kişilik olmamanız gerekiyor. Onunla bütünleşen ve onu aşan daha temel bir ufka ihtiyacınız var. Hem bütün bir toplumsal kültürel hayatla bütünleşmek hem de Allah'ın izin verdiği ölçüde mavera ufkuna, hissederek yönelmek benim düşüncem.

Kaynak: http://www.semazen.net/roportaj_detay.php?id=39